

Električna Trešnjevka

Trešnjevka je jedini kvart koji ima naselje nazvano prema pioniru proučavanja električne struje. Riječ je o Voltinom naselju nazvanom prema talijanskom fizičaru Alessandru Volti

Tekst i foto: Vanja Radovanović

Drage čitateljice i čitatelji, vjerojatno vam je poznato da se uz Trešnjevku vezuju različiti pridjevi. Najčešće su to "crvena", s asociacijama na boju trešanja, ali i na brojnost radničkog pokreta tijekom međuraća i Drugog svjetskog rata, "zelena" ili pak jednostavno "radnička". Trešnjevka međutim ima sva prava nositi i pridjev "električna". Znete li zašto?

Pravi život Trešnjevke, ovakve kakvu je danas poznajemo, počinje 1862. godine dolaskom željeznice koja u to doba ipak još nije bila električna. Nešto poslije, 1878., na Trešnjevku dolazi Gradski vodovod, prva javna ustanova na trešnjevčekom prostoru. No, ni on tad još nije upotrebljavao struju, i to zbog vrlo jednostavnog razloga: u Zagrebu naime tad još nije postojao ni jedan veći izvor električne energije. Istina, 19. ožujka 1873. u Hrvatskom je zemaljskom kazalištu, za

predstavu "Margareta" kojom je ravnao Ivan pl. Zajc, "električno svjetlo priredio i ravnat će osobno iz blagonaklonosti profesor ovdašnje velike realke gosp. Ivan Stožir". Dotad su u upotrebi bile plinske svjetiljke. Četiri godine poslije, 20. siječnja 1877., postavljena je i prva javna svjetiljka, i to na križanju Ilice i Gundulićeve ulice, no oba rasvjetna tijela bila su vezana uz izvore struje male snage (dinamo).

Velika promjena u životu Zagreba, a pogotovo Trešnjevke, zbilja se 5. studenoga 1907. kad je proradila gradska munjara odnosno električna centrala. Mjesto za nju, na samome sjeveru Trešnjevke, nije odabrano slučajno. Ondje je bio Gradski vodovod, tad najveći potrošač struje, a isto tako i željeznica, najbrža i najbolja prometna veza toga doba. Ne smijemo zaboraviti ni tramvaj koji je već 1910. prešao s konjske na električnu vuču. Tadašnja remiza također

je bila na trešnjevčekom tlu, na mjestu današnjeg Tehničkog muzeja, sve do 1935. kad je premeštena na današnju lokaciju, na Ljubljanicu. Dakle, kao što vidimo, jedini proizvođač struje i dva najveća potrošača tad su bila na Trešnjevki, a situacija se do dana današnjega nije mnogo promijenila: na Trešnjevki se i sad nalazi jedna od dviju zagrebačkih termoelektrana, to jest toplana (trenutačno proizvodi samo toplinsku paru za grijanje stanova, no u slučaju potrebe može se brzo prebaciti i na proizvodnju struje), a tu je i dalje sjedište sadašnjeg najvećeg gradskog potrošača električne energije, ZET-a (Usput, znate li da se za tramvajski pogon još koristi istosmjerna struja, za razliku od svih drugih potrošača, uključivši i željeznicu, koji koriste izmjeničnu struju?).

Sve navedeno bilo bi dovoljno da opravdamo pridjev "električna", no argumentima tu još nije kraj!

Trešnjevka je jedini kvart koji ima naselje nazvano prema pioniru proučavanja električne struje. Riječ je o Voltinom naselju nazvanom prema talijanskom fizičaru Alessandru Volti. Ne tako davno imala je i Pupinovo naselje nazvano prema srpskom fizičaru Mihajlu Pupinu (sad nazvano Prilaz Pavla Vuk-Pavlovića). To nije sve! Ime našeg najpoznatijeg fizičara i izumitelja Nikole Tesle u Zagrebu je prvotno nosila sadašnja Golikova ulica, koja se proteže kroz već spomenuto Voltino naselje. A u Voltinome se nalazi i Hanamanova ulica, prozvana po hrvatskom fizičaru i izumitelju volframovim niti u žarulji Franji Hanamanu (da ne zaboravimo, te se niti upotrebljavaju dan-danas, iako ne više tako često kao nekad). Nešto dalje, na Staroj Trešnjevki, nalazi se i Ulica Otona Kučere koji je bio poznati hrvatski prirodosnanstvenik, autor niza djela iz fizike i elektrotehnike. Razlog za sva ta imenovanja može se naći u dobu uznapredovale industrijalizacije Trešnjevke tijekom međuraća. Već 1929. godine na sadašnjem Fallerovu šetalištu (koje je tad

pripadalo općini Kustošija) naselilo se Prvo jugoslavensko Siemens d.o.o., elektrotehničko poduzeće koje je nakon Drugog svjetskog rata preimenovano u "Rade Končar" i koje je, baveći se svim granama elektrotehnike jake struje, postalo jedno od najvećih poduzeća tadašnje države. Nakon osamostaljenja Hrvatske poduzeće ponovno mijenja ime u "Končar" te nastavlja s uspješnim radom. Uz napredak i rast poduzeća rastao je i njegov utjecaj pa je s vremenom i cijela njegova okolica dobila ovakav "električni" štih. S druge strane, za poslove povezane s elektrotehnikom slabe struje, odnosno poslije elektronikom i telekomunikacijama, zaduženo je bilo poduzeće "Nikola Tesla" koje se također udomaćilo na Trešnjevki, tek nekoliko stotina metara istočnije od "Končara". Tvrtka je i danas iznimno važan igrač u telekomunikacijama i pod novim imenom "Ericsson Nikola Tesla" čini okosnicu takve industrije u Hrvatskoj.

Uzimajući sve ovo u obzir, zaista možemo reći da Trešnjevka s punim pravom može biti zvana i električnom Trešnjevkom!

MAPIRANJE TRASE

U sklopu projekta "Mapiranje Trešnjevke", koji je pokrenuo Centar za kulturu "Trešnjevka" sa svojim vanjskim suradnicima, planira se označavanje zanimljive trase koja bi povezivala sva u ovome članku spomenuta mjesta s još nekim zanimljivostima u kojima se također zrcali duh primjene električne energije u svakodnevnome životu: to su male emajlirane pločice koje označavaju kućne kabelaške priključke i nekad su se nalazile u svakome haustoru, ulični šahtovi s natpisom "brzoglas" koji datiraju iz Drugog svjetskog rata, električni stupovi koji drže električne vodove još iz šezdesetih, trafostanice stara izgleda... Planira se i izdavanje prigodne knjižice u kojoj bi se, uz upute za obilazak trase, ukratko opisala povijest Trešnjevke gledana kroz prizmu dolaska i upotrebe električne struje na njezinu području.